UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Apanta Ta Ellēnisti Heuriskomena

Origenes

Rothomagi, 1668

Tomvs Qvintvs. Fuit homo missus à Deo, nomen illi Ioannes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19358

Visual Library

σὺ παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον· ὅτι σκοτεινὰ δὲ εἰ διὰ τοῦτό φησιν ὁ σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς, οἷα ἠκούσατε ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί· τὰ γὰρ ἐν ἀπορρήτῳ καὶ μὴ ἐπηκόῳ πολλῶν δύσγνωστα καὶ ἀσαφῆ αὐτοῖς παραδιδόμενα μυστήρια παρεστήσει αὐτοὺς φωτιζομένους, καὶ διὰ τοῦτο λεγομένους εἰς ἐν φωτὶ ἀπαντῆσαι πρὸς τὸν γινομένῳ φωτί· παραδεξότερον δ' ἐνὼ ὅτι τὸν ἐπαινουμένων σκότους εἴπομι, ὅτι τοῦτο ἀποδεῖξαι ὅτι ὁ φῶς, καὶ καταλαμβάνει αὐτὸ, καὶ γίνεταί ποτε, διὰ ὁ ἀγνοήσαντα σκότος, ὁ μὴ ὁρῶντι τὸν δυνάμιν αὐτοῦ, ὅτω μεταβαλὸν, ὥστε ὃν μεμαθηκότα ἀποφαίνεσθαι γεγονέναι φῶς ὁ γνωσθέν ποτε ὑπάρχον αὐτοῖς σκότος· Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ ἰωάννης· ἀκριβέστερόν τις ἀκούων τοῦ, ἀπεσταλμένος, ἐπιζητεῖ ὁ ἀπεσταλμένος ποθὲν ποῦ ἀποστέλλεται, ζητήσει πόθεν ὁ ἰωάννης ἀπεσάλη καὶ ποῦ· σαφὲς δ' ὄντος τοῦ ποῦ, καὶ μὴν τὸν ἰσραὴλ ὅτι πρὸς ὃν ἰσραὴλ, καὶ τοὺς βουλομένους αὐτοῦ ἀκούειν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς ἰουδαίας διατρίβοντος, καὶ παρὰ τὸν ἰορδάνην ποταμὸν βαπτίζοντος. καὶ ὁ βαθύτερον λόγον, ὅτι εἰς ὃν κόσμον, κόσμον λαμβανομένων τοῦ πρεσβεύω* ὁ ποῦ εἰσὶν ἄνθρωποι, ἐξεπάσῃ πῶς δὲ λαμβαίνῃ ὁ, πόθεν· ὅτι πλέον ὁ βαπτίζων τὸν λέξιν, πάλαι καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ὥσπερ ὅτι τοῦ ἀδὰμ γέγραπται, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κύριος ὁ θεὸς ἐκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς, ἐργάζεσθαι τὸν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ὅτω καὶ ὁ ἰωάννης ἀπεσάλη, εἴτε ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐκ τοῦ παραδείσου, ἢ ὅθεν δήποτε ἑτέρωθεν πρὸς τὸν ὅτι γῆς τοῦτον τόπον, καὶ ἀπεσάλη ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός· ἐγὼ δὲ ἀμφυποφορεῖ οὐκ συκαταφρόνητον ὁ λόγος, ἐπεὶ καὶ παρὰ ἠσαΐᾳ γέγραπται· ἵνα ἀποστείλω, καὶ τίς πορεύσεται πρὸς ὃν λαὸν οὗτον; ὅτι ἀποκρινόμενος ὁ προφήτης φησίν· ἰδοὺ, εἰμὶ ἐγὼ, ἀπόστειλόν με· ἐρῶ γὰρ ὁ ἐνιστάμενος τῇ βαθυτέρᾳ ἐμφαινομένῃ ὑποψίᾳ ὅτι ὥσπερ ὁ ἠσαΐας ἀπεσάλη, οὐχὶ ἀφ' ἑτέρου τόπου παρὰ ὃν κόσμον τοῦτον, ἀλλὰ μὴν ὁ ἐωρακέναι ὃν κύριον καθήμενον ὅτι θρόνῳ ὑψηλῷ, καὶ ἐπιπρεμνῷ πρὸς ὃν λαὸν, ἵνα εἴπῃ· ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ τὰ ἑξῆς. ὅτω καὶ ὁ ἰωάννης σωπωμένης τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποστολῆς, ἀναλογίαν ἐχούσης πρὸς τὸν ἀποστολὴν τοῦ ἠσαΐου, ἀποστέλλ) βαπτίζειν καὶ ἑτοιμάζειν κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον, καὶ μαρτυρεῖν περὶ τοῦ φω-

A telliget parabolam, & obscurum sermonem. Verum considera, num ob hoc dicat Servator discipulis suis: *Idcirco* Matth. 10. *quæ in tenebris audistis, dicite in luce.* 27. Tradita enim ipsis mysteria, cognitu difficilia, & obscura, in loco secreto, & non in frequenti auditorio, jubet eos illuminatos, & ob hoc dictos esse in luce, renunciare cuicumque, quod lux extiterit. Admirabilius autem quiddam addam de tenebris laudatis: nempe has festinare ad lucem, eamque apprehendere, atque quæ olim fuissent tenebræ, B non dispicienti vim ipsarum, eo quod ignoraretur, sic immutari, ut cum is ad eorum scientiam pervenerit quæ ignorabat, enunciet, quæ didicerit, fuisse sibi aliquando tenebras, nunc autem lucem.

TOMVS QVINTVS.

Fuit homo missus à Deo, nomen illi Ioannes. Ioh. 1. 6.

C Accuratius aliquis intelligens vocem, missus (quoniam qui mittitur alicunde, & aliquo mittitur) quæret unde Ioannes sit missus, & quo. Cum vero liqueat quo, nimirum juxta historiam, quod ad Israel, & ad volentes eum audire in eremo Iudææ commorantem, & apud Iordanem fluvium baptizantem (juxta vero rationem profundiorem, in mundum, intelligendo per mundum, locum hunc terrestrem, ubi sunt homines,) inquiret quonam pacto particula, unde, sumi debeat. Itaque diutius dictionem examinans, forte etiam enun- D ciabit, quod quemadmodum de Adam scriptum est, quod *emiserit eum dominus* Gen. 3. 23. *Deus è paradiso voluptatis, ut coleret terram, è qua sumptus fuerat*: ita Ioannes missus fuerit vel è cœlo, vel è paradiso, vel ex alia parte alicunde tandem ad hunc super terram locum; & missus fuerit, ut testaretur de luce. Habet autem non contemnendam objectionem sermo hic, quoniam scriptum sit apud Esaiam: *Quem mittam, & quis ibit ad populum* Isai. 6. 8. *hunc?* & respondens Propheta inquit: E *Ecce ego, mitte me.* Dicet enim qui adversabitur huic opinioni, quæ profundior apparet, quod quemadmodum Esaias missus est, non ab alio loco ad hunc mundum, sed postquam vidit Dominum sedentem in throno excelso, & elato, ut ad populum diceret: *Auditu* Esai. 6. 6. *audietis, & non intelligetis*, & quæ sequuntur, ita etiam Ioannem (suppresso principio missionis analogiam, & rationem habentis ad missionem Esaiæ) mitti ad baptizandum, & præparandum Domino populum instructum, & ad testificandum

* χ. τόπε, ἢ τόν

de luce. His ita dictis ad primam ratio- A
nem solutiones tales adducuntur, as-
sensum attrahentes ad id, quod de Ioan-
ne profundius excogitatum est; ex eo-
Tobias. 1. 7. dem enim loco subjungitur: *Hic venit*
ad testificandum, ut testaretur de luce, si
enim venit, alicunde venit. Dicendum
etiam est illi, qui hæc gravate admittit,
id, quod in sequentibus à Ioanne dici-
tur, postquam vidit Spiritum sanctum
descendentem, ceu columbam super Ser-
Ioan. 1. 33. vatore; inquit enim: *Qui misit me ad ba-*
ptizandum in aqua, ille mihi dixit, Super
quem videris Spiritum descendentem, & B
manentem super eum, hic est qui baptizat
Spiritu sancto, & igni: quando enim ille,
qui misit, hoc præcepit? at probabile est
responsurum, qui hæc gravate admittit,
ad interrogationem hanc, eum, qui ad
Ioannem loquebatur, tum hæc verba di-
xisse ei, cum eum mitteret, ut baptiza-
re inciperet. Adhuc autem admirabilius
est illud ad probandum, quod alicunde
ex alio loco missus sit Ioannes, qui cor-
pus assumit, causam non aliam adven-
tus sui in vitam habens, quam ut testa- C
retur de luce, quod repletus fuerit Spi-
ritu sancto adhuc ex utero matris suæ, id
quod dixit Gabriel, qui nunciavit Zacha-
riæ quidem ortum Ioannis, Mariæ autem
Servatoris nostri inter homines adven-
Luc. 1. 44. tum; & illud etiam: *Ecce enim ut facta est*
vox salutationis tuæ in auribus meis exulta-
vit in gaudio infans in utero meo. Proin-
de qui cavet ne quidquam vel injuste,
vel casu, vel privata electione faciat; an-
tiquiorem esse Ioannis animam, quam
corpus admittat, necesse est, & antea
subsistentem missam fuisse ad ministerium D
testandi de luce. Ad hæc haud ita con-
Matt. 11. 14. temnendum est etiam illud: *Hic est He-*
lias, qui venturus est. Quod si præualuerit
uniuersalis de anima opinio, tanquam
quæ cum corpore pariter non semine-
tur, sed ante ipsum existat, ob variasque
causas carnem, & sanguinem induat,
particula, *Missus à Deo*, non videbitur
amplius dicta, ceu res quædam eximia
de Ioanne. Itaque omnium pessimus,
homo peccati, filius perditionis dicitur
2. Thess. 2. 11, 12. apud Paulum mitti à Deo: *Propter hoc*
enim, inquit, *mittit illis Deus actionem er-* E
roris, ut credant mendacio: ut judicentur
quotquot veritati non credunt, sed sibi com-
placeant in injustitia. At vide, num hanc
quæstionem sic solvere possimus, nempe
quod quemadmodum simpliciter omnis
homo, eo quod creatus sit à Deo, homo
est Dei; cum nullus homo sit Dei, nisi

τός· τούτων δ' οὕτως λεχθέντων αὖ πρὸς ὃν πρῶτον λόγον λύσεις τοιαῦ) συγκαθίστασιν ἐπιπωμένας πρὸς ὃ περὶ Ἰωάνου βαθύτερον ἐπινοούμενον, αὖθις μὴ διαφέρει). ὅτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, εἰ γὰρ ἦλθεν, πόθεν ἦλθε· καὶ λεκτέον πρὸς τὸν δυσπαραδεκτοῦντα ὃ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ Ἰωάνου λεγόμενον ὅτι τοῦ ἐωρακέναι ὃ πνεῦμα ὃ ἄγον ὡς περιστερὰν καταρχόμενον ὅτι τὸν σωτῆρα· φησὶ γὰρ· ὁ πέμψας με βαπτίσαι ἐν τῷ ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς ὃ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί· * τί γὰρ πέμψας τοῦτ' ἐνετείλατο; ἀλλ' εἰκὸς ἀποκρίνεσθαι πρὸς ὃ πνεῦμα τοῦτο, ὅτι ὅπο δήποτε ἔπεμπεν ὅτι ὃ ἀξιοῖ βαπτίζειν, τότε τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ χρηματίζων πρὸς αὐτόν· ἔτι δὲ ἐκπληκτικώτερον πρὸς τὸ ἑτέρωθεν πόθεν ἀπεσταλῆναι ὃν Ἰωάνου ἐνσωματούμενον, ἐπαίτιον οὐκ ἄλλου τῆς εἰς τὸν βίον παρουσίας ἔχοντος, ἢ τοῦ περὶ τοῦ φωτὸς μαρτυρίαν, ὃ πνεύματος ἁγίου πλησθῆναι ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, λεγόμενον ἐπὶ γαβριήλ, διαγγελλομένου τοῦ μὲν ζαχαρίᾳ τοῦ Ἰωάνου γένεσιν, τῇ δὲ μαριὰμ τοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐν ἀνθρώποις παρουσίαν, καὶ τό· ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου· τοῦ γὰρ προσώπου τὸ μηδὲν ἀδίκως, μηδὲ κατὰ συντυχίαν, ἢ ἀποκλήρωσιν ποιεῖν ἀναγκαῖον παραδέξασθαι προσδυτέραν ὕσταρον τοῦ Ἰωάνου ψυχὴν τοῦ σώματος, καὶ πρότερον ὑφεστῶσαν πεπεμφθαι ὅτι Ἠλιακίαν τῆς περὶ φωτὸς μαρτυρίας· πρὸς τούτοις δὲ ὁ καταφρονητέον καὶ τοῦ· ὅτος ἐστιν * ὁ λόγος ὁ μηνῶν ἔρχεσθαι· ἐὰν δὲ κρατῇ ὁ καθόλου περὶ ψυχῆς λόγος, ὡς ὁ συνεσταλμένος τοῦ σώματος, ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ τυγχανούσης, καὶ διὰ ποικίλας αἰτίας ἐνδυομένης σαρκὶ καὶ αἵματι, τό· ἀπεσταλμένος ὑπὸ θεοῦ, οὐκέτι δόξει ἐξαίρετον εἶναι περὶ Ἰωάνου λεγόμενον· ὁ γοῦν πάντων κάκιστος, ὁ αὐθέντης τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, λέγεται πρὸς τοῦ παύλου πέμπεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, πέμπει ὁ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τοῦ ψεύδους, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ· τὸ δὲ ζητηθὲν ὅδε εἰ ὅτως λύσαι δυνησόμεθα, ὅτι ὥσπερ ἁπλούστερον πᾶς ἄνθρωπος πρὸς τοῦ ὑπὸ θεοῦ ὑπάρχειν ἄνθρωπός ἐστι θεοῦ, ἀλλ' οὐ χρηματίζει πᾶς ἄνθρωπος θεοῦ,

* χ. τοῦτ. Ferr.

* χ. ἰλίου

ἢ μόνος ὁ θεῷ ἀνακείμενος, ὃν Ἔμπορ ἠλίας καὶ A qui Deo fuerit addictus, quemadmodum
οἱ ἐν ταῖς γραφαῖς ἀναγεγραμμένοι ἄνθρωποι θεοῦ, ὅτως δεικνύεται καὶ μὴν ὁ κοινότερον Helias, & qui in Scripturis inscribuntur
πᾶς ἄνθρωπος ἀπεσταλῆναι ἀπὸ θεοῦ, κυρίως δὲ λέγεσθαι ἀπεσταλῆναι ἀπὸ θεοῦ οὐκ ἄλλος, ἢ ὁ ὅτι διακονία θεία καὶ λειτουργία σωτηρίας ἡμῶν αἰνθρώπων ὑπεδείκνυτο εἶναι. οὐκ εὕρομεν γοῦν ὁ ἀπεσταλμένος ὁ ἀπὸ θεοῦ ἐπ' ἀλλ' τοῦ, ἢ ὄν ἁγίων κείμενον· ὅτι μὲν τοῦ ἠσαΐου ὡς προεπρεσβεύθη· ὅτι δὲ τοῦ ἱερεμίου· πρὸς B homines Dei; ita dici posse, communiter omnem hominem à Deo missum esse; propriè autem non alium à Deo mitti, quam qui ad ministerium diuinum, & ad obeundam humani generis salutem in vitam advenerit. Quamobrem non invenimus, quod quisquam mittatur à Deo, positum, nisi de sanctis: de Esaia quidem, ut antea proposuimus: de Hieremia vero: *Ad omnes, ad quos misero te, ibis:* de Ezechiel etiam: *Ecce ego mitto te ad gentes rebelles, & incrèdulas mihi.* Cæterum haud ita ad propositum sumpta fuisse videbuntur exempla missionis, cum nos quæramus de missione quæ fit ad hanc vitam, & illa non apertè dicant aliquem existentem extra hanc vitam missum fuisse in hanc vitam. Attamen sic etiam nihil est absurdi orationem transferre ad id, de quo quærimus, si dicamus quod, ut solos sanctos, de quibus loquuti sumus, mittere dicitur Deus, sic etiam de C his intelligendum esse, qui ad vitam mittuntur. Et quoniam omnino in Ioannis sermone versamur, ipsius missionem investigantes, non importune opinionem nostram, quam de ipso habemus, proponemus. Quoniam enim legimus prophetiam de ipso: *Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam ante te*, adnotamus num forte unus sanctorum Angelorum existens, præcursor ad ministerium demittatur Servatoris nostri. Et mirum profecto est nihil, Christi D primogeniti omnis creaturæ ob amorem erga homines incarnati æmulatores, imitatoresque aliquos extitisse, quibus dulce fuerit ei benignitati, quam in ipsos ostendisset, inservire, eadem corporis similitudine. Sed quemnam non moveret exultans in utero [matris suæ,] perinde ac communem hominum naturam excellens? Quod siquis admittat Precationem Ioseph inscriptam in his libris, qui apud Hebræos dicuntur apocryphi, mox hoc dogma etiam apertè dictum inde sumpturus est: perinde quasi qui à principio E eximium aliquid præ hominibus habuerunt, longe meliores cæteris animabus, cum Angeli essent, ad humanam descenderint naturam. Inquit ergo Iacob: *Ego qui ad vos loquor, Iacob sum, & Israël, Angelus Dei sum ego, & spiritus primarius, & Abraham, & Isaac ante omne opus creati fuerunt. Ego autem Iacob, vocatus ab hominibus Iacob, nomen vero meum Israël, qui vocor Israël à Deo, vir videns Deum,*

Hier. 1. 7. Ezech. 2. 3.

Mal. 3. 1.

ὡς προεπρεσβεύθη· ὅτι δὲ τοῦ ἱερεμίου· πρὸς πάντας οὓς ἐὰν ἀποστείλω σε, πορεύσῃ· ὅτι δὲ τοῦ ἰεζεκιήλ· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω σε πρὸς ἔθνη πεπαρεστηκότα, καὶ ἀποστήσαντά με· δοξεῖ δὲ καὶ πρὸς τὸ προκείμενον πεῖραν φέρειν τὸ παραδείγμα τῆς ἀποστολῆς τῆς εἰς τὸν βίον ζητουμένης, ἀποστολὴν λέγοντες τὴν γυμνῶς, τὴν ἔξωθεν τοῦ βίου ὅτι τὸν βίον· πλὴν καὶ ὅτως οὐκ ἀπίθανον μετενεγκεῖν τὸν λόγον ὅτι τὸ ζητούμενον, φάσκοντες ὅτι ὥσπερ μόνους τοὺς ἁγίους ἐφ' οὓς προεπρεσβεύθη ἀποστέλλειν λέγεται ὁ θεός, ὅτως καὶ ὅτι τοὺς εἰς τὸν βίον ἀποστελλομένους οὐκ δεκτέον· καὶ ἐπεὶ ἁπαξαπλῶς ἐν ᾧ τοῖς τοῦ ἰωάννου ἐσμὲν λόγοις ζητοῦντες αὐτοῦ ἀποστολὴν, οὐκ ἀκαίρως ὑπόνοιαν ἡμέτεραν, ἵν τοῖς αὐτοῦ ἔχομεν, προτίθεμεν· ἐπεὶ γὰρ αἰνίττεται τοῖς αὐτοῦ προφητείαν· ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου, ἐφίσταμεν μήποτε εἷς τῶν ἁγίων ἀγγέλων τυγχάνων ὅτι λειτουργὸς καταπέμπεται τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεόδρομος· καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν τοῦ πρωτότοκου πάσης κτίσεως ἐνσωματουμένου καὶ φιλανθρωπίαν ζηλωτὰς τινας καὶ μιμητὰς γενόμενα χρεῖττον, ἀγαπήσαντας τὸ δίχα τοῦ ὁμοίου τοῦ σώματος ὑπηρετῆσαι τῇ εἰς ἀνθρώπους αὐτοῦ χρηστότητι· τίνα δ' οὐκ ἂν κινήσαι σκιρτῶν ἐν ἀγαλλιάσει ἔτι ἐν τῇ κοιλίᾳ τυγχάνων, ὡς τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρώπων ὑπόστασιν φύσιν; εἰ δέ τις παραδέχεται καὶ τὴν παρ' ἑβραίοις φερομένων ἀποκρύφων τὴν ὑπογραφομένην ἰωσὴφ προσευχήν, ἄνωκρυς τοῦτο τὸ δόγμα καὶ σαφῶς εἰρημένον ἐκεῖθεν λήψεται. ὡς ἄρα οἱ ἀρχῆθεν ἐξαίρετόν τι ἰσχύοντες τῶν ἀνθρώπων, πολλῷ κρείττους τυγχάνοντες τῶν λοιπῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ εἶ ἄγγελοι ὅτι τὴν ἀνθρωπίνην καταβεβήκασι φύσιν· φησὶ γοῦν ὁ ἰακώβ· ὁ δὲ λαλῶν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ ἰακὼβ, καὶ ἰσραὴλ, ἄγγελος θεοῦ εἰμὶ ἐγὼ, καὶ πνεῦμα ἀρχικὸν, καὶ ἀβραὰμ, καὶ ἰσαὰκ πρεσεκπ-

*Κ. ἰ Ferr. ὑπὲρ πρὸ πάντας ἔργου· ἐγὼ δὲ ἰακὼβ * ὁ κληθεὶς ὑπὸ ἀνθρώπων ἰακὼβ, τὸ δὲ ὄνομά μου ἰσραὴλ, ὁ κληθεὶς ὑπὸ θεοῦ ἰσραὴλ, ἀνὴρ

quoniam ego primogenitus omnis animantis à Deo animati. Et subjungit: *Cum vero ego venissem à Mesopotamia Syriæ, exiuit Vriel Angelus Dei, & dicit se descendisse ad terram, & habitasse inter homines, & quod vocatus fuisset nomine Iacob, æmulatusque est, & pugnavit mecum, & luctatus est, mihi dicens, suum nomen primas habere supra nomen meum, & ante omnem Angelum. Interrogavitque eum de nomine suo, & quotus esset inter filios Dei. Nonne tu es Vriel octavus à me, & ego Israel Archangelus, potentia domini, & princeps tribunus militum inter filios Dei? Nonne ego Israël in persona Dei, minister primus, & invocavi nomine inextinguibili Deum meum?* Probabile enim est his à Iacob verè dictis, & ob hoc scriptis, etiam illud: *In utero supplantavit fratrem, suum*, prudenter factum fuisse. Inspice vero num celeberrima quæstio de Iacob, & Esau solutionem habeat: quandoquidem *nondum natis pueris, cum neque boni quidpiam fecissent, neque mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est illi: Major seruiet minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau vero odio habui, Quid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? Absit.*

Os. 12. 3.

Rom. 9. 11, & seq.

Hæc à Ferrario prætermissa ex interpretatione Periniii supplevimus.

[Si autem cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est.] Non recurrentibus ergo nobis ad opera hanc vitam præcedentia, quomodo verum erit, injustitiam non esse apud Deum, si maior minori serviat, odio habitus, antequam digna vel servitute, vel odio faciat? Sed latius digressi sumus sermonem Iacob assumentes, & adducentes nobis in testimonium Scripturam haud ita facile contemnendam, ut confirmatior de Ioanne oratio ea esset, quæ astruit eum Angelum existentem, juxta Esaiæ vocem, in corpore advenisse testificaturum de luce. Sed hactenus de Ioanne homine. Arbitror vero ego quemadmodum vox, & sermo apud nos differunt, cum interdum proferri possit vox nihil significans absque sermone, itidemque sermo absque voce renunciari possit menti (veluti cum intra nos ipsos discurrimus) ita Ioannem etiam, veluti vocem existentem ad comparationem Christi, qui sermo est, differre à Servatore, qui juxta quandam considerationem sermo est. Ad hoc autem me invitat ipse Ioannes, quisnam tandem esset ad interrogantes respondens: *Ego vox clamantis in deserto,*

Ioan. 1. 23.

ὁρῶν θεὸν, ὅτι ἐγὼ πρωτότοκος πάντος ζῴου ζωωμένου ὑπὸ θεοῦ· καὶ ὑπιφέρει· ἐγὼ δὲ ὅτε ἠρχόμην ἀπὸ μεσοποταμίας τῆς συρίας, ὀξήλθεν ἀγγελος ὁ ἄγχυρος τοῦ θεοῦ, καὶ εἶπεν ὅτι κατέβην ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ κατεσκήνωσα ἐν ἀνθρώποις. καὶ ὅτι ἐκλήθην ὀνόματι ἰακώβ, ἐζήλωσε καὶ ἐμαχέσατό μοι, καὶ ἐπάλαιε πρὸς με, λέγων πρωτεύειν ἐπάνω τοῦ ὀνόματός μου τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τοῦ πρὸ πάντος ἀγγέλου. καὶ εἶπα αὐτῷ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ * πρῶτος τός ἐστιν ἐν υἱοῖς θεοῦ· καὶ οὐκ ἐγὼ ἰσραὴλ ὁ ἄγγελος ἐμοῦ, κἀγὼ ἰσραὴλ ἀρχάγγελος, δυνάμεως κυρίου, καὶ ἀρχιστράτηγος εἰμι ἐν υἱοῖς θεοῦ; οὐχὶ ἐγὼ ἰσραὴλ ὁ ἐν προσώπῳ θεοῦ λειτουργὸς πρῶτος, καὶ ἐπικαλεσάμην ἐν ὀνόματι ἀσβέστῳ τὸν θεόν μου; εἰκὸς γὰρ τούτων ἀληθῶς ὑπὸ τοῦ ἰακὼβ λεγομένων, καὶ ὅλῳ τούτῳ καταγραμμένων, καὶ τὸ· ἐν κοιλίᾳ ἐπέρυσε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, σωστικῶς γεγενέναι· ὑπόληψιν εἰ τὸ ὀφειλόμενον πρὸς ἰακὼβ καὶ πόσῳ ζήτημα λύσιν ἔχει, ἐπεὶ μηδέπω γεννηθέντων, μηδὲ πρᾶξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἢ κατ' ἐκλογὴν προθέσεως τοῦ θεοῦ μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος ἐῤῥέθη, ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἡσσονι, καθάπερ γέγραπται· τὸν ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἡσαῦ ἐμίσησα· τί οὖν ἐροῦμεν, μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο· μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πρᾶξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵν' ἡ κατ' ἐκλογὴν προθέσεως τοῦ θεοῦ μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ καλοῦντος ἐῤῥέθη· ὃ καταδεχόντων οὖν ἡμῶν ὅτι τὰ πρὸ τοῦ βίου τούτου ἔργα, πῶς ἀληθὲς τὸ μὴ εἶναι ἄδικον παρὰ θεῷ τοῦ μείζονος δουλεύοντος τῷ ἡσσονι καὶ μισουμένου πρὶν ποιῆσαι τὰ ἄξια τοῦ δουλεύειν τὰ ἄξια τοῦ μισεῖσθαι, ὅτι πλέον γε προεξέθημεν παραλαβόντες τὸν περὶ ἰακὼβ λόγον, καὶ μαρτυρήσαντοι ἡμῖν οὐκ ὀλιγοστίχου γραφῆς, ἵνα πιστικώτερον ὁ περὶ ἰωάννου γένηται λόγος, καταδυάζων αὐτὸν, καὶ πῶς τοῦ ἠσαΐου φωνῶ, ἄγγελον ὄντα ἐν σώματι γεγενέναι ὑπὲρ τοῦ μαρτυρῆσαι τῷ φωτί· καὶ ταῦτα μὲν περὶ ἰωάννου τοῦ αὐθεφόπου· ἡγούμαι δὲ ὅτι ὥσπερ ἐν ἡμῖν φωνὴ καὶ λόγος διαφέρουσι, δυναμένης μέντοι γε φωνῆς τῆς μηδὲν * συμβαινούσης προφέρεσθαι χωρὶς λόγου, οἷόν τε ὂν καὶ λόγου χωρὶς τοῦ νοῦ ἀπαγγέλλεσθαι φωνῆς, ὡς ἐπάνω ἐν ἑαυτοῖς διεξοδεύσαμεν, οὕτω τοῦ σωτῆρος, κατά τινα ὑπόνοιαν, ὄντος λόγου, διαφέρει καὶ τούτου ὁ ἰωάννης, ὡς φωνὴ τοῦ ἀνθρωπόλου τοῦ λόγου τυγχάνοντος λόγου φωνὴ ὤν· ὅτι τοῦτο δέ με προκαλεῖται αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὅστις ποτε εἴη φησὶ τοὺς πευθανομένους ἀποκρινόμενος· ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε

* Ferr. πρῶτος

* Ferr. συμβαινόντος

τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ· καὶ πάλιν διὰ τοῦτο ἀπιστήσας ὁ Ζαχαρίας τῇ φωνῇ τῆς δεικνυούσης τὸν λόγον τοῦ θεοῦ φωνῆς, ἀπόλλυσι τοῦ φωνεῖν, λαμβάνων αὐτοῦ ὅτι φωνεῖται ὁ προδρομος τοῦ λόγου φωνή· ἐνωτίζεσθαι γὰρ δεῖ φωνεῖν, ἵνα μὴ δύνηται ὁ νοῦς τὸν δεικνύμενον ὑπὸ τῆς φωνῆς λόγον δέξασθαι διανοῦς· διὸ καὶ ἐν ὀλίγῳ παρεσιωπήσας καὶ ὁ φωνεῖσθαι ὁ ἰωάννης ὅτι τοῦ χριστοῦ, φωνῆς γὰρ πρὸ λόγου ἀντιλαμβανόμεθα· ἀλλὰ καὶ δείκνυσι τὸν χριστὸν ὁ ἰωάννης, φωνῇ γὰρ πρῶτον ἀκούομεν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ βαπτίζεται ὑπὸ ἰωάννου ὁ χριστὸς, ὁμολογοῦντος χρείαν ἔχειν ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθῆναι· ἀνθρώποις γὰρ ὑπὸ φωνῆς καθαίρεται λόγος, τῇ φύσει τοῦ λόγου καθαιρουντος πᾶσαν τὴν σημαίνουσαν φωνήν· καὶ ἀπαξαπλῶς ὅτι ἰωάννης τὸν χριστὸν δείκνυσιν, ἄνθρωπος θεὸν δείκνυσι, καὶ σωτῆρα τὸν ἀσώματον, καὶ φωνὴ τὸν λόγον· χρήσιμον δ' ἀν ἦν, ὥσπερ ὅτι πολλῶν ἡ τῶν ὀνομάτων ἐνέργεια, οὕτω καὶ ὅτι τοῦ τόπου τοῦτου ὃ ἰδίον ὄ, τι σημαίνει ὁ ἰωάννης καὶ ὁ ζαχαρίας· καὶ γὰρ ὡς ὄντος τινὸς οὐκ ἀκαταφρονήτου, καὶ τοῦ τοῦ ὀνόματος θέσιν, οἱ μὲν συγγενεῖς ζαχαρίαν αὐτὸν καλεῖσθαι βούλονται, ξενιζόμενοι ὅτι τοῦ βούλεται τοῦ ἡσύχασε ἰωάννου αὐτὸν ὀνομάζειν. ὁ δὲ ζαχαρίας γράψας τὸ· ἰωάννης ἔσται ὄνομα αὐτοῦ, ἀπολύεται τῆς ὑπεύθυνου σιωπῆς· εὑρομεν τοίνυν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν ὀνομάτων, ἰωάννης, τὸ, ἰωά, χαρεὶς τοῦ, ἧς, μεταλαμβανόμενον, ὅπερ τοῦτον αἰδόμεθα εἶναι τοῦ, ἰωάννης. ἐπὶ καὶ ἄλλα ἡ καινὴ διαθήκη ἑβραϊκὰ ὀνόματα εὐφρανθήνισε χαρακτῆρι αὐτὰ εἰποῦσα ἑλληνικῷ, ὥσπερ ὅτι, ἰακὼβ, ἰάκωβον, καὶ ὅτι συμεὼν, σιμών· ζαχαρίας δὲ μνήμη εἶναι λέγεται· ἡ δὲ ἡσύχασε, θεοῦ μου, ὅρκος· ἢ θεοῦ μου ἑβδομον· ἀπὸ θεοῦ γὰρ χαρεὶς ὢν τῆς τοῦ θεοῦ μνήμης καὶ τὸν τοῦ θεοῦ ἡμῶν ὅρκον τὸν τοῦ θεοῦ τοῦς πατέρας, ἐλυμήνατο ὁ ἰωάννης, ἑτοιμάζων κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον, ὅτι τέλος τῆς παλαιᾶς ἡμερῶν διαθήκης, * ἢ ἐπὶ βεβαιοσμοῦ κεφαλῆς· διὸ ὁ δι' ἡμᾶς γεγονὼς ἀπὸ τῆς ἑβδομάδος τοῦ θεοῦ ἡμῶν, τοῦ μὴ ὁ σάββατον αἰάπαυσιν, καὶ σωτῆρες ἡμῶν καὶ τὴν αἰάπαυσιν αὐτοῦ ἐμποιοῦντος τοῖς συμμόρφοις τῷ θανάτῳ αὐτοῦ γεγενημένοις καὶ τοῦ καὶ τὴν ἀναστάσεως· οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ· τῷ ἑτεροδόξων τινὲς πιστεύειν φάσκοντες εἰς τὸν χριστὸν, καὶ δόξῃ ὁ αἰαπλάστην ἕτερον παρὰ τὸν δημιουργὸν, ὡς ἀκόλουθον αὐτοῖς,

A *parate viam domini, rectas facite semitas ejus.* Et fortasse propter hoc incredulus Zacharias in ortu vocis Dei, quæ demonstrat sermonem, amittit vocem, sumens eam, nascente voce, quæ est præcursor sermonis. Vox enim auribus percipiatur oportet, ut postea mens demonstratum à voce sermonem excipere valeat. Idcirco etiam paulo antiquior Christo est Ioannes, quod ad ortum pertinet: vocem enim ante sermonem recipimus. Demonstrat etiam Christum Ioannes, quia voce demonstratur sermo; atque etiam baptizatur Christus à Ioanne, fatente se opus habere, ut ab ipso baptizetur, quia sermo purificatur à voce inter homines, cum natura vocem omnem significantem purificet sermo. Prorsusque cum Ioannes Christum ostendit, homo Deum ostēdit, & Servatorem incorporeum, & vox sermonem. Vt autem in rebus multis nominum euidentia est utilis, sic hoc quoque in loco utile erit videre, quid Zacharias, quidve Ioannes significent. Etenim perinde ac si esset aliquis non contemnendus, quod ad nominis positionem attinet, cognati quidem Zachariam appellandum censent ipsum Ioannem, dissentientes quia vellet eum Elisabeth Ioannem appellare: cum vero: *Ioannes erit illi nomen*, Zacharias scripsisset, à molesto silentio liberatur. Invenimus ergo in interpretatione nominum, Ioannes: & invenimus particulam, Ioa, seorsum sumptam, sine, nes, quod idem valere putamus, atque Ioannes; quoniam alia quoque Novum Instrumentum Hebræorum nomina græce reddiderit, forma græca pronuncians ipsa, veluti pro Iacob, Iacobum; pro Symeon, Simonem. Porro Zacharias memoria esse dicitur. Elisabeth vero Dei mei jusjurandum, vel Dei mei septimum. Ex memoria igitur de Deo, juxta jusjurandum Dei nostri, quod juravit ad patres, genitus est Ioannes (hoc est gratia à Deo) præparans Domino populum instructum: cum Vetus Instrumentum, quod est sabbatismi extremitas, pervenisset ad finem. Quare gigni non potuit ab hebdomada Dei nostri requies, quæ est post sabbatum: nimirum Deo Servatore nostro eam ingenerante secundum requiem suam in nobis, qui facti sumus morti ipsius conformes, & idcirco etiam resurrectioni. *Hic venit in testimonium, ut omnes crederent per ipsum.* Quidam ex his, qui ab Ecclesiæ decretis dissentiunt, credere se dicentes in Christum, & eo quod fingant Deum alium diversum à mundi fabricatore, ut est ipsis conse-

Luc. 1. 59, & seq.

Ioan. 1. 7.

quens, non admittentes adventum ipsius à Prophetis prænunciatum fuisse, subvertere conantur Prophetarum testimonia de Christo, dicentes, opus non esse testibus Filio Dei: ut qui fidem sibi conciliaret, tum ex salutaribus sermonibus, quos denunciabat, potentia plenis, tum ex prodigiosis, & admirandis operibus, quæ vel quemlibet ex se perterrere poterant; & dicunt, si Mosi habita fuit fides, sermonis, virtutisque gratia, nullis præviis testibus, qui ipsum annunciarent egenti, atque etiam Prophetarum unusquisque receptus à populo fuit, veluti à Deo missus, quomodo Mose, atque Prophetis præstantior non poterit absque Prophetis de seipso testificantibus facilius quod velit perficere, & hominum generi adjumento esse? Superfluum ergo esse aiunt existimare, à Prophetis eum prænunciatum fuisse, qui de hoc anxii fuissent, si (ut illi dicerent) noluissent divinitatis novitatem admitti à credentibus in Christum, sed eos pervenire ad ipsum Deum, quem etiam ante Iesum Moses, & Prophetæ docuissent. Quamobrem respondendum est illis, quod multæ causæ esse cum possent, quæ ad credendum invitarent, & interdum aliquos, qui ab una miraculorum demonstratione non percellerentur, ab alia demonstratione permoveri, posse Deum complures causas hominibus præbere, ut admittant Deum, qui est super omnia genita, humanam assumpsisse naturam. Vnde etiam evidenter cernere est, nonnullos ex propheticis vaticiniis in admiratione Christi venire, tot Prophetarum, qui ante ipsum fuerunt, perculsos voce stabiliente quicquid ad locum pertinet in quo genitus fuit, & eam etiam regionem in qua enutritus fuit, & vim ipsius doctrinæ, & rerum admirabilium operationem, ac denique passionem humanam à resurrectione destructam. Quin hoc quoque considerandum est, quod prodigiosæ, & admirandæ potentiæ, eos quidem, qui Domini ætate extitissent, invitare poterant ad credendum, at non servassent post multa tempora evidentem demonstrationem, quinimmo fabularum etiam loco habitæ fuissent; plus enim potentiis, ac miraculis illius temporis potuit ad persuadendum prophetia, quæ nunc cum potentiis ipsis, & miraculis expenditur, & comparatur, confirmans prophetiæ indagatores, ut fidem habeant illis potentiis prodigiosis, & admirandis. Fortasse vero prophetica testimonia non tantum prædicant Christum venturum, hoc nos docentes, & nihil præterea, sed multam theologiam

A ἢ προσιέμενοι τὴν ὑπόδειξιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν προφητῶν προκατηγγέλθαι, ἀναστρέφειν πειρῶνται τὰς δι' τῶν προφητῶν περὶ Χριστοῦ μαρτυρίας, φάσκοντες μὴ δεῖσθαι μαρτύρων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχοντα ὃ τὸν πιστεύεσθαι ἄξιον ἔν τε, οἷς κατήγγειλε, σωτηρίοις λόγοις δυνάμεσι πεπληρωμένοις, καὶ ἐν προγνώσεσι ἔργοις αὐτῶν καταπλήξαι πάντ' ὀνήσειν δυναμένοις, καὶ φασιν, εἰ μισοῦς πεπίστευται δι' ὃν λόγον, καὶ τὰς δυνάμεις, ἢ δεηθεὶς μαρτύρων περὶ αὐτοῦ

B πινὰ αὐτῶν καταγγελόντων ἀλλὰ καὶ ἕκαστος τῶν προφητῶν προδεδέχθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὡς ἀπὸ θεοῦ ἀπεσταλεὶς, πῶς οὐχὶ μᾶλλον μωϋσέως τε τῶν προφητῶν ἀφαφέρων δυνάσθαι χρεὶς προφητῶν μαρτυρούντων περὶ αὐτοῦ αὐτὸς ὁ βούλεται, καὶ ὠφελῆσαι τὸν τῶν ἀνθρώπων γένος; πρόχειρον οὖν οἴονται τὸν ὑπὸ προφητῶν αὐτὸν νομίζεσθαι προκατηγγέλθαι, τοῦτο προσγραφομένων, ὡς εἴποιεν ἂν οἱ, τῶν τῶν καινότητα τῆς θεότητος παραδέχεσθαι τοὺς εἰς

C χριστὸν πιστεύοντας ἢ βουλομένων, ἀλλὰ ὅτι τὸν αὐτὸν καταμηνύσαι θεὸν, ὃν καὶ πρὸ ἰησοῦ μωσῆς καὶ οἱ προφῆται ἐδίδαξαν. λεκτέον οὖν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι πολλῶν αἰτιῶν δυναμένων γενέσθαι προκαλουμένων εἰς τὸ πιστεῦσαι, ἐνίοτε τινὰ ἀπὸ τῆσδε μὲν τῆς ἀποδείξεως, ἢ πλησθεισῶν, ἀπὸ ἑτέρας δ', ἔχειν τὸν θεὸν πλείονας ἀφορμὰς αἰνιττόμενοι πρὸς ἔχειν, ἵνα παραδεχθῇ ὅτι θεὸς ὁ ὑπὲρ πάντα τὰ γινόμενα ἀνθρώπινον. ἐναργῶς γοῦν ἔστιν ἰδεῖν τινας ἐκ τῶν προφητικῶν προῤῥήσεων εἰς θαυμασμὸν τοῦ

D χριστοῦ ἐρχομένους, καταπλησσομένους τὴν τῶν ποιούντων περὶ αὐτοῦ προφητῶν φωνὴν, στησιάζοντα τόπον γενέσεως αὐτοῦ, καὶ χώραν ἀνατροφῆς, καὶ ἰσχὺν διδασκαλίας, δυνάμεών τε θαυμασίων ποίησιν καὶ πάθος αἰνιττόμενον ὑπὸ ἀναστάσεως καταλυόμενον: καὶ τοῦτο δ' ἐπισκεπτέον ὅτι αἱ μὲν παρόντοι δυνάμεις τοὺς κατ' ὃν χρόνον τοῦ χριστοῦ γενομένους προκαλεῖσθαι ὅλως τὸ πιστεῦσαι ἐδύναντο. οὐκ ἔσωζον δὲ ἐμφατικὸν μετὰ χρόνους πλείονας, ἤδη καὶ μύθους εἰ

E ὑπονοουμένας· πλέον γὰρ τῶν τότε γενομένων δυνάμεων ἰσχὺ πρὸς πίστιν ἡ νῦν συνεξεταζομένη ταῖς δυνάμεσι προφητεία, κἀκείνας ἀπιστεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐρευνώντων αὐτὰς κωλύει· τάχα δ' αἱ προφητικαὶ μαρτυρίαι, ἢ μόνον κηρύσσουσι χριστὸν ἐλευσόμενον, οὐδὲ τοῦθ' ἡμᾶς διδάσκουσι καὶ ἄλλο, * ἀλλὰ πολλὴν θεολογίαν, οἷόν τε πατὴρ πρὸς υἱὸν,

* κ. ἐστὶν, ἀμε

, & quomodo sese habeat Pater ad Filium, Filiusque

καὶ υἱὸν πρὸς πατέρα ὅτι μαθεῖν, οὐκ ἔλαττον ἀπὸ τῶν προφητῶν δι' ὧν ἀπαγγέλλουσι τὰ περὶ αὐτοῦ, ἢ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων διηγουμένων τὸν μεγαλειότητα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ἔτι δὲ τολμήσειέ τις καὶ χωρὶς τούτων τοιοῦτόν τι εἰπεῖν, ὅτι εἰσὶ χριστοῦ μάρτυρες τῶν μαρτυρούντων περὶ αὐτοῦ κοσμούμενοι, καὶ ὁ πάντως οἰκείου τι λόγου τοῦ μαρτυροῦν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καταξιούμενοι, ὡς ὁμολογήσαιεν ἂν πάντες περὶ τῶν ἰδίως ὀνομαζομένων μαρτύρων χριστοῦ· τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ ὥσπερ οἰκοσμήθησαν τῶν μάρτυρες χριστοῦ πολλοὶ τῶν γνησίων χριστοῦ μαθητῶν, ὅτιος οἱ προφῆται τὸ προκαταγγεῖλαι χριστὸν, νοήσαντες αὐτὸν δοῦναι ὑπὸ θεοῦ εἰληφασι, διδάσκοντες οὐ μόνον τοὺς μὴ τὸν χριστοῦ ἐπιδημίαν ἀφ' ἑαυτῶν περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν παρεστώσαις οἰκείαν θλιβεῖς; ὥσπερ ὁ μὴ ἐγνωκὼς τὸν υἱὸν νῦν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει, ὅτι καὶ παρόντα νοητέον. οὐχ ὅπερ ἀβραὰμ ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὸν ἡμέραν χριστοῦ, καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη· ἀπερχθῆν τοίνυν βούλεται τὸν χαρὸν τῶν προφητῶν χαρὶν τὸν μείζονα ὁ βουλόμενος αὐτοὺς μὴ δοῦν μάρτυρας περὶ χριστοῦ· τί γὰρ αὐ καὶ προφητεία ἢ ἐξ ἐπιπνοίας ἁγίου πνεύματος εἴη τηλικοῦτον, εἰ μὴ ἐξαιρεθεῖν αὐτῆς τὰ περὶ τῆς κυρίου ἡμῶν οἰκονομίας; ὡς γὰρ ἡ θεοσέβεια κεκόσμηται τῶν ἁγίων μεσίτου καὶ παρακλήτου καὶ ἀδελφοῦ καὶ ἐπιστημονικῶς προσερχομένων τῷ τῶν ὅλων θεῷ, σπάζοιτο αὐ εἰ μὴ διὰ τῆς θύρας τῆς εἰσίῃ πρὸς τὸν πατέρα, ὅτιος καὶ ἡ τῶν πάλαι θεοσέβεια τῇ νοήσει καὶ πίστει καὶ προσδοκίᾳ χριστοῦ ἱερὰ ἦν, καὶ θεῷ θεῷ ἀποδεκτή· ἐπεὶ τετηρήκαμεν ὅτι ὁ θεὸς μάρτυς εἶναι ὁμολογεῖ, καὶ περὶ τοῦ χριστοῦ ὃ αὐτὸ ἀποφαίνεσθαι πάντας ὅτι ὃ μιμητὰς αὐτοῦ καὶ ὃ χριστοῦ γνήσιοι θεῶσθαι παρακαλῶν, καὶ ὃ μάρτυρα αὐτὸν οἷς χρὴ μάρτυρα· φησὶ γὰρ· γένεσθέ μοι μάρτυρες, κἀγὼ μάρτυς, λέγει κύριος ὁ θεὸς, καὶ ὁ παῖς ὃν ἐξελεξάμην· πᾶς ὁ μαρτυρῶν τῇ ἀληθείᾳ, εἴτε λόγοις, εἴτε ἔργοις, εἴτε ὁτῳοῦν τρόπῳ πιστεύσαιμος, μάρτυς εὐλόγως ἂν χρηματίζοι, ἀλλ' ἤδη κυρίως ὃ τῆς ἀδελφότητος ἔθος, ἐκπλαγέντες θαύματι τῆς ἕως θανάτου ἀγωνισαμένων ὑπὲρ ἀληθείας καὶ ἀνδρείας, κυρίως μόνους μάρτυρας ὠνόμασε τοὺς τῇ ἐκχύσει τοῦ ἑαυτῶν αἵματος μαρτυρήσαντας τῶν τῆς θεοσεβείας μυστηρίῳ· τοῦ σωτῆρος πάντα ὃν μαρτυρεῖται τοῖς περὶ αὐτοῦ καταγγελοῦσι, μάρτυρας ὀνομάζον-

A Filiusque ad Patrem, discere licet non minus ex his, quæ Prophetæ de ipso annunciarunt, quam ab Apostolis magnificentiam Filii Dei narrantibus. Iam vero etiam qui ausus fuerit, tale quiddam potest præter hæc dicere, nempe aliquos Christi μάρτυρας, [hoc est, testes,] eo quod testificentur de illo, honore honestari, cui tamen nihil prorsus gratificentur propter ipsam testificationem de Filio Dei, ut omnes fassuri sunt de his, qui proprie Christi nominantur Martyres.

B Quid mirum igitur, si quemadmodum multi, Christi germani discipuli côhonestati fuere, eo quod essent Christi μάρτυρες [hoc est testes,] ita etiam Prophetæ agnoscentes ipsum, id, muneris à Deo acceperint, ut eum præcinerent, docentes non solum quid illis, qui post Christi adventum futuri erant, sentiendum foret, verum etiam quid illis, qui sua tempestate essent? Quemadmodum enim qui non agnovit nunc Filium, neque Patrem habet, sic etiam de superioribus seculis considerandum est, quamobrem Abra-

C ham exultavit, ut videret diem Christi, & vidit, & gavisus est. Chorum ergo Prophetarum maxima vult gratia privare, quisquis noluerit oportere eos de Christo testari. Quid enim aliud æque excellens habebit prophetia ex inspiratione Spiritus sancti, si ab ea detrahantur, quæ ad Domini nostri dispensationem attinent? Vt enim nunc pietas, & religio eorum bene ordinata est, qui perite ad Deum universorum accesserint per mediatorem, & summum sacerdotem, & paracletum, declinaturus alioqui, nisi per ostium ingressus fuerit ad

D Patrem, sic etiam cultus antiquorum patrum divinus, tum intelligentia, tum fide, tum denique Christi expectatione sacer erat, & apud Deum charus. Quandoquidem observavimus etiam Deum se μάρτυρα, [hoc est testem] fateri, obsecrans omnes, ut idipsum de Christo etiam enuncient: nempe ut sint sui, & Christi imitatores, dum testimonium de eo præbent, quibus testatione est opus: inquit enim: *Estote mihi testes; & ego testis: dicit* Esa. 43.10.

E *dominus Deus; & Filius quem elegi.* Quisquis autem testificatur de veritate, tum verbis, tum operibus, quomodocumque favens illi, is jure testis dicendus est: sed jam fraternitatis morem, qui admiratione prosequuti sunt (nempe affectum eorum, qui usque ad mortem certarunt pro veritate, vel fortitudine) eos proprie solos nominarunt Martyres, [seu testes,] qui sui ipsorum sanguinis effusione, divini cultus mysterio testimonium reddidere. Cum Servator etiam nominet omnes testimonium præbentes iis, quæ de se annun-

ciantur, μάρτυρες, [hoc est, testes,] cum in cœlum reciperetur dicendo Apostolis: *Eritis mihi testes tum in Hierusalem, tum in Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Vt autem leprosus ille mundatus munus offert à Mose præceptum, ad testimonium hoc faciens iis, qui in Christum nondum crediderunt, sic ad testimonium afferendum infidelibus, tum Martyres, tum sancti cæteri testificantur, quorum opera coram hominibus lucent. Vitam enim degunt, in Christi cruce summam fiduciam habentes; & testificantes de vera illa luce. Et Ioannes ergo venit, ut testificaretur de luce illa, qui testificans clamavit, dicens: *Qui post me venit, ante me factus est, quia me erat honoratior, quoniam ex plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quoniam lex per Mosen data est; gratia autem, & veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit unquam: Vnigenitus qui est in sinu Patris: ille enarravit.* Tota ergo hæc oratio ex Baptistæ persona testantis de Christo dicta est, id quod multos latet opinantes ab illis verbis: *Ex plenitudine ejus omnes accepimus*, usque ad illa: *Ille enarravit*, ex Ioannis Apostoli persona dicta fuisse. Præter ante dictum vero Baptistæ testimonium (quod incipit ab illis verbis; *Qui post me venit, ante me factus est*, & desinit in illa verba, *Ille enarravit*) etiam hoc est testimonium Ioannis post illud secundũ, quando ad eos, qui miserunt ex Hierosolymis Sacerdotes, & Levitas, (Iudæi nempe miserunt illos) fatetur, non negans verum, quod ipse non esset ille Christus, neque Helias, neque Propheta ille, sed: *Vox clamantis in deserto: dirigite viam domini, dixit Esaias propheta.* Post hæc vero aliud ipsius Baptistæ de Christo testimonium est, quod docet etiam ipsius præcipuam hypostasim pervadentem in omnem mundum propter animas rationis capaces, cum inquit: *In medio vestri stat, quem vos nescitis, qui post me venit, cujus non sum ego dignus, ut solvam corrigiam calceamenti ejus.* At considera, num quia cor in medio totius sit corporis, inque corde animæ principatus, illud, quod ait: *In medio vestri stat, quem vos nescitis*, intelligi possit ratio, quæ in unoquoque est. Quartum vero Ioannis de Christo est testimonium humanam ipsius etiam passionem jam describens, cum dicit: *Ecce agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi. Hic est, de quo dicebam, Post me venit vir, qui ante me*

Act. 1. 8.
Matth. 8. 4.
Ioh. 1. 15, 16, 17, 18.
Ioh. 1. 23.
Ioh. 1. 27, 28.

Acts· φησὶ γοῦν αὐτῷ ἀναβαινόμενος τοῖς ἀποστόλοις· ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς· ἔστι δ' ὥσπερ ὁ καθαρθεὶς λεπρὸς ὁ προσενεγκὼν ὑπὲρ μωσέως προσάγων δῶρον, εἰς μαρτύριον τῶν πιστῶν τοῖς μὴ πιστεύσασιν εἰς τὸν χριστὸν, ὅπως εἰς μαρτύριον τοῖς ἀπίστοις οἱ μάρτυρες μαρτυροῦσι, καὶ πολῖται οἱ ἄγιοι ὧν λάμπει τὰ ἔργα ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· πολιτευόμενοι γὰρ παρρησιαζόμενοι ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ, καὶ μαρτυροῦντες περὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός: καὶ ἰωάννης οὖν ἦλθεν ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτὸς, ὃς μαρτυρῶν κέκραγε λέγων· ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν, ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο· θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς θεὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο· πᾶς γοῦν οὗτος ὁ λόγος ἐκ προσώπου τοῦ βαπτιστοῦ μαρτυρουντος τοῦ χριστοῦ εἴρηται, ὅταν λανθάνῃ πάντας οἰομένους ἀπὸ τοῦ· ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, ἕως τοῦ· ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, ἐκ τοῦ προσώπου ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου λεγομένου· πρὸς τῇ προειρημένῃ δὲ τοῦ βαπτιστοῦ μαρτυρίᾳ δευτέρᾳ ἀπὸ τοῦ· ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονε, καὶ λεγόμενη εἰς τό· ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, καὶ αὕτη ἡ μαρτυρία ἐστὶν ἰωάννου μετ' ἐκείνου δευτέρα, ὅτε πρὸς τοὺς ἀποσταλέντας ἐξ ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἰουδαίων αὐτοὺς ἀποστελλόντων, ὁμολογεῖ ἐκ ἀρνούμενος ὁ ἀληθὲς, εἰ ἄρα οὐκ αὐτὸς εἶη ὁ χριστὸς, οὐδὲ ἠλίας, οὐδὲ ὁ προφήτης, ἀλλὰ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν ἠσαΐας ὁ προφήτης· μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλη μαρτυρία τοῦ αὐτοῦ βαπτιστοῦ περὶ χριστοῦ ἐστι, τὴν περιεχουσαν αὐτοῦ ὑποστασιν ἐπὶ διδασκουσα, διήκουσαν ὅλῃ πάντα τὸν κόσμον, καὶ τὰς ψυχὰς τὰς λογικὰς, ὅτε φησὶ· μέσος ὑμῶν ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς ἐκ οἴδατε, ὀπίσω μου ἐρχόμενος, οὗ ἐκ εἰμὶ ἄξιος ἐγὼ ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· καὶ ὑπόσκεψαι εἰ διὰ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ πνευματικοῦ σώματος τὴν καρδίαν, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸν ἐν ἑκάστῳ λόγον, δυνάσθαι νοῆσαι τό· μέσος ὑμῶν ἕστηκεν, ὃν ὑμεῖς ἐκ οἴδατε· τεταρτη δὲ περὶ τῆς μαρτυρία ἰωάννου περὶ χριστοῦ ἤδη καὶ τοῦ αἰνιγματωδῶς ἀυτοῦ πάθος ὑπογράφουσα, ὅτε λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, οὗτός ἐστιν ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εἶπον, ὅτι ὀπίσω μου ἔρχε-

ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν ὅτι πρῶτός μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν ὕδατι βαπτίζων. καὶ πεπομφὼς μαρτυρία ἀναγέγραπται λέγων· τεθεαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστερὰν ἐκ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτὸν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ, κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ· ἕκτον δὲ μαρτυρεῖ τῷ χριστῷ ὅτι δύο μαθηταὶ ὁ ἰωάννης, ὅτε ἐμβλέψας τῷ ἰησοῦ περιπατοῦντι λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ· μεθ' ἣν μαρτυρίαν ἀκουσάντων τῶν δύο μαθητῶν τοῦ ἰωάννου, καὶ ἀκολουθησάντων τῷ ἰησοῦ, στραφεὶς ὁ ἰησοῦς καὶ θεασάμενος τοὺς δύο ἀκολουθοῦντας ἀποκρίνεται λέγων· τί ζητεῖτε; καὶ πάλιν ἐν τῷ μετὰ τὴν ἑξῆς μαρτυρίας παύεται μὲν ὁ ἰωάννης μαρτυρῶν· ἰησοῦς δὲ καὶ ὁ ἑβδομον περιτίθησι τό· τί ζητεῖτε; περιποιοῦνται δὲ ὠφεληθέντες τῆς ἰωάννου μαρτυρίας τὴν φωνὴν ἀναγορεύοντα τὸν χριστὸν διδάσκαλον, καὶ ὁμολογοῦντα τὴν οἰκητήριον ποθεῖν θεάσασθαι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ· φασὶ γὰρ αὐτῷ· ῥαββὶ, ὃ λέγεται μεθερμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; καὶ ἐπεὶ, πᾶς ὁ ζητῶν εἰδέναι, ζητήσει τὸν ἰησοῦν μονὴν τοῖς ἰωάννου μαθηταῖς ἐπιδείκνυσι λέγων αὐτοῖς; ἔρχεσθε καὶ ὄψεσθε, πάλιν εἰς τὴν μονὴν, ἔρχεσθε; ὅτι τὸ πρακτικὸν αὐτοὺς παρακελεύων. Διὰ τοῦ, ὄψεσθε, τὸν ἀκολουθοῦσιν τῇ κατορθώσει τῆς πράξεων θεωρίαν πολύπους ἔσεσθαι τοῖς βουλομένοις ἐπιγράφων, γενομένῳ σὺν τῇ τοῦ ἰησοῦ μονῇ· πρόκειται δὲ τοῖς ζητήσασι ποῦ μένει ἰησοῦς, ἀκολουθήσασι τῷ διδασκάλῳ, καὶ θεασαμένοις, παραμένειν τῷ ἰησοῦ, καὶ τὸν ἡμέραν ἐκείνην συνδιατελεῖν τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ· ἐπεὶ δὲ ὁ δέκατος ἀριθμὸς τετήρηται ὡς ἅγιος, οὐκ ὀλίγων μυστηρίων ἐν τῇ δεκάδι ἀναγραφομένων, γεγονέναι νοητέον τὸν μένοντα καὶ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸν δεκάτον ἀναγεγράφθαι ὥραν τῆς τοῦ ἰωάννου μαθητοῦ παρὰ τῷ ἰησοῦ καταγωγῆς, ὧν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου ἦν, ὅστις ὠφεληθεὶς ἐν τῷ παραμεμενηκέναι τῷ ἰησοῦ, εὑρὼν τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, πάλαι γὰρ πρότερον οὐχ εὑρηκὼς, φησὶν εὑρηκέναι τὸν μεσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον χριστός· ἐπεὶ γὰρ ὁ ζητῶν εἰδέναι, ἐζήτησε δὲ ποῦ μένει ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀκολουθήσας, θεωρήσας αὐτοῦ τὸ μονὴν, παραμένει τῷ κυρίῳ ἐν τῇ δεκάτῃ ὥρᾳ καὶ εἰδέναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,

A *extitit, quia honoratior me erat: Et ego nesciebam eum: sed ut manifestus fieret Israëli, propterea veni ego, in aqua baptizans.* Iam quintum testimonium inscriptum est in verbis illis: *Vidi Spiritum descendentem sicut columbam è cœlo, & mansit super eum, & ego non noveram eum, sed qui misit me ad baptizandum in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto; & ego vidi, & testificatus sum, hunc esse Filium Dei.* Porro sexta jam vice testimonium perhibet Christo in duobus discipulis Ioannes, cum *intuitus Iesum ambulantem inquit, Ecce agnus ille Dei.* Post quod testimonium cum audissent duo discipuli Ioannem, sequutique fuissent Iesum, conversus Iesus, & conspicatus duos sequentes, respondet dicens, Quid quæritis? Et fortassis non frustra post sex testimonia cessat Ioannes testificari, & Iesus profert in septimo, Quid quæritis? His insuper, qui Ioannis testimonio adjuti fuerint, vox est illa decens, quæ prædicat Christum magistrum, & fatetur filii Dei domunculam cupere se intueri. Nam dicunt: *Rabbi, quod dicitur ex interpretatione, Magister, ubi manes?* Et quoniam *Omnis qui quærit, invenit;* quærentibus Ioannis discipulis Iesu mansionem, eam ostendit ipsis Iesus dicens: *Venite, & videte;* fortassis per vocem, Venite, invitans eos ad eam philosophiæ partem, quæ in rerum actione versatur; per vocem vero, Videte, contemplationem præclare facta sequentem, omnino his futuram qui voluerint, designans; existentem in Iesu mansione. At qui quæsierant, ubi maneret Iesus, quique sequuti, ac conspicati magistrum fuerant, deliberaverunt apud Iesum permanere totam illam diem, cumque Filio Dei morari. Verum enimvero cum decennarius numerus observatus sit ut sanctus, cum mysteria non parva fuisse facta in decennario numero inscribantur, intelligendum est non frustra in Euangelio decimam inscribi horam, cum discipuli Ioannis apud Iesum divertunt, ex quorum numero erat Andreas frater Simonis Petri, qui dum maneret apud Iesum, adjutus, invento fratre suo Simone (forte enim antea non invenerat) Messiam se invenisse inquit: quod est, si interpreteris, Christus. Quoniam enim qui quærit invenit, quæsierat autem ubi maneret Iesus; & sequutus, cum perspexisset ejus mansionem, manet apud Dominum decima hora, & invenit Dei Filium, Sermonem scilicet, &

Ioh. & seq.

Ioh. 1. 32, 33.

Ioh. 1. 36, 37, & seq.

Ioh. 1. 38.

sapientiam, & regitur ab ipso; hanc ob causam inquit, Invenimus Messiam: quæ vox à quovis dici poterit, qui invenerit Dei Sermonem; & qui ab ipsius divinitate regitur. Fructum vero mox offert Christo fratrem Simonem: quem ut munere Iesus singulari remuneraretur, in ipsum intuitus est; per illum intuitum declarans, se Simonis curam gerere; animæ illius parte præstantissima illustrata: potuitque Simon, eo quod Iesus in ipsum intuitus est, eousque stabiliri, ut ab opere stabili, firmoque cognomen traheret, & vocaretur Petrus. Sed dicturus est aliquis, cur tandem proposita nobis interpretatione verborum eorum: *Hic venit ad testificandum, ut testificaretur de luce illa*, omnia hæc transcurrimus? At dicendum, necesse fuisse Ioannis testimonia de luce illa demonstrare, ordinemque eorum exponere: atque utilitatem, quæ insequuta fuerit eos, apud quos testatus fuisset, factam post Ioannis testimonium à Iesu, ut perfectio testimonii Ioannis declaretur. Quin ante hæc testimonia Baptistæ exultatio præ gaudio in utero Helisabethæ propter Mariæ salutationem, testimonium fuit de Christo, testificante Baptista de divinitate conceptionis, & ortus Christi. Quid plura? vel ubique testis, & præcursor Iesu est Ioannes, participans illius ortum, & paulo ante mortem filii Dei moriens, ut non solum ad vivos, verum & ad expectantes libertatem à morte per Christum futuram, ante Christum adveniens, ubique domino pararet populum instructum; pertingit autem usque ad secundum, eumque diviniorem, Christi adventum Ioannis testimonium. *Si enim vultis*, inquit, *recipere eum, ipse est Helias, qui venturus est; qui habet aures audiendi, audiat.* Cæterum cum sit principium, in quo est Sermo (quod sapientiam esse ex Proverbiorum libro ostendimus) cumque etiam sit Sermo, atque vita in hoc facta, ac deinde vita etiam sit lux hominum, quæro cur tandem, cum homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes, venerit ad testificandum, ut testificaretur de luce? non etiam venerit, ut testificaretur de vita, vel ut testificaretur de Sermone, vel de principio, vel de quacumque alia consideratione Christi? Proinde considera, an quoniam populus, qui sedebat in tenebris, viderit lucem magnam, & quoniam lux in tenebris lucet non deprehensa ab ipsis tenebris, illi qui sunt in tenebris (nempe homines) luce indigeant. Nam

Matt. 11. 14, 15.

A ὃν λόγον, καὶ τὸν Σοφίαν * βασιλεύεται * κ. ἐ-
πὶ αὐτῷ, διὸ τοῦτό φησιν, εὑρήκαμεν τὸν μεσίαν· αὕτη ἡ φωνὴ ὑπὸ παντὸς ἂν λέγοιτο τοῦτον τοῦ θεοῦ λόγον εὑρηκότος, καὶ ὑπὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ βασιλευομένου· καρπὸν δὲ εὐθέως προσάγει τὸν ἀδελφὸν τῷ χριστῷ, ᾧ σίμων ἐχαρίσατο ὁ ἰησοῦς τὸ ἐμβλέψαι αὐτῷ, ὅπερ ἐστὶ διὰ τοῦ ἐμβλέψαι διατεταμένου καὶ φωτίσαι αὐτοῦ τὸ ἡγεμονικόν. καὶ δεδώνηται διὰ τοῦ ἐμβεβλεφέναι αὐτῷ τὸν ἰησοῦν ὁ σίμων βεβαιω-
B θῆναι, ὥστε τοῦ ἔργου τῆς βεβαιότητος καὶ τῆς στερεότητος ἐπώνυμος γενέσθαι, καὶ κληθῆναι πέτρος· ἀλλ' ἐρεῖ τις τί δήποτε προκείμενα διηγήσασθαι τί· ὅλος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, πάντα τοῦτα διεξελήλυθαμεν· λεκτέον οὖν ὅτι ἔδει προδιεξῆσαι τὰς μαρτυρίας τοῦ ἰωάννου τὰς περὶ τοῦ φωτός, καὶ τίνα τάξιν αὐτῶν σκοπεῖσθαι, τίνα τε ἀκολουθήσασαι οἷς ἐμαρτύρησιν ὠφέλειαν, γενομένων καὶ τίνα ἰωάννου μαρτυρίαν ἀπὸ τοῦ ἰησοῦ, ἵνα τὸ
C αὐξόμενον τῆς ἰωάννου μαρτυρίας δηλωθῇ· καὶ πρὸ τοῦ ἐν κόσμῳ οὖν μαρτυρεῖν ἡ ἐν τῇ ἀγκαλίᾳ σκίρτησις τοῦ βαπτιστοῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς ἐλισάβετ, ὅτι ὡς ἀσπασμῷ τῆς μαρίας, μαρτυρία περὶ χριστοῦ ἦν, μαρτυρούσης τῇ φωνῇ τῆς συλλήψεως καὶ γενέσεως αὐτοῦ· καὶ τί γὰρ; ἢ πανταχοῦ μάρτυς καὶ πρόδρομος τοῦ ἰησοῦ ἐστιν ὁ ἰωάννης, προλαμβάνων τὸν γενέσιον αὐτοῦ, καὶ πρὸ ὀλίγου τοῦ θανάτου ἀποθνήσκων τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ μόνον τοῖς ἐν γενέσει, ἀλλὰ καὶ τοῖς προσδοκῶσι τὸν ἀπὸ χριστοῦ ἀπὸ θανάτου ἐλευθερίαν,
D πρὸ τοῦ χριστοῦ ἐπιδημοῦντ, πανταχοῦ ἑτοιμάσῃ κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον· φαίνει οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου χριστοῦ παρουσίαν, καὶ ἡ ὑστέρα ἡ ἰωάννου μαρτυρία. εἰ γὰρ θελετε, φησὶ, δέξασθαι, αὐτός ἐστιν ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· ὅσπερ οὖν ἀρχὴς ἐν ἡ ὁ λόγος, ἵν' πνα σοφίαν εἴη ἀπὸ τοῦ προοιμίου ἀποδέξαιμεν· οὗτος οὖν καὶ τοῦ λόγου, γενομένης τε ἐν τούτῳ ζωῆς, τῆς τε ζωῆς τυχούσης φωτὸς αὐθεσπίτων, ζητῶ τί δήποτε ὁ γενόμενος ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ᾧ ὄνομα ἰωάννης, ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός; διὰ τί δὲ οὐχ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ζωῆς, ἢ ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ λόγου, ἢ περὶ τῆς ἀρχῆς, ἢ ὁποιασδήποτε ἄλλης ὁπτικοίας τοῦ χριστοῦ; ἐπίσκεψαι δὲ εἰ μὴ ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει φῶς εἶδε μέγα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, μὴ
E καταλαμβανόμενον ὑπ' αὐτῆς, οἱ ἐν σκότει τυγχάνοντες δέονται φωτός, τουτέστι οἱ ἄνθρω-

ποι· εἰ γὰρ ὁ φῶς τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, ἔνθα ἀδαμάς ἐνέργεια σκοτίας τυγχάνει, περ ὧν ὑπονοίαν τοῦ χριστοῦ κοινωνήσομεν, νῦν κυρίως καὶ ἀκριβῶς καὶ μετέχοντες αὐτοῦ· πῶς γὰρ μετέχομεν ζωῆς, οἱ ἔτι τὸ σῶμα τὸ θνητὸν περικείμενοι; ὧν ἡ ζωὴ κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ; ὅταν γὰρ ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθησόμεθα ἐν δόξῃ. οὐκ οἷόν τε οὖν ἦν ὃν ἐλθόντα μαρτυρῆσαι περὶ τῆς ζωῆς τῆς ἔτι ἀπόκρυπτομένης σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ, ἀλλ' οὐδὲ ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ λόγου, λόγον ἡμῖν νοούντων ὅτι ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν, καὶ θεὸν λόγον. ὅτι γὰρ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. καὶ ἦν ἂν μαρτυρία, εἰ καὶ ἐδόκει γίνεσθαι περὶ τοῦ λόγου, κυρίως δὲ λεχθησομένη περὶ λόγου γενομένου σαρκός, οὐχὶ τοῦ λόγου θεοῦ, διόπερ οὐκ ἦλθεν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ λόγου· πῶς δὲ μαρτυρία * ἐγένετο γίνεσθαι περὶ τῆς σοφίας τοῖς, κἂν δοκοῦσιν ἐγνωκέναι, οὐ τὸ καθαρὸν ἀγνοῦσι κατανοοῦσιν, ἀλλὰ βλέπουσι δι' ἐσόπτρου καὶ ἐν αἰνίγματι; εἰκὸς μαρτύριον περὶ τῆς δοκούσης καὶ σαφεστέρας χριστοῦ ὑπεδημίας ἐλεύσεσθαι μαρτυρήσοντα τὸν ἰωάννην, ἢ ἠλίαν περὶ ζωῆς, πρὸ ὀλίγου δὲ χρὴ φανερωθήσεσθαι τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ τότε μαρτυρήσειν περὶ τοῦ λόγου, παρεστήσειν τε τὸ περὶ τῆς σοφίας μαρτύριον· βασανοῦν δὲ δεῖται εἰ ἔνεστιν τῇ ἰωάννου μαρτυρίᾳ πρόδρομος ἑκάστῃ τῶν τοῦ χριστοῦ ὑπονοιῶν· ταῦτα μὲν εἰς τὸ· ὅτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός· ἑξῆς δὲ ὑπισκεπτέον τί δεῖ νοεῖν εἰς τὸ· ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ·

A si lux hominum in tenebris lucet, quando nulla omnino tenebrarum operatio erit, tunc alias Christi considerationes participabimus, cum minime ipsas proprie nunc, & certo participemus. Nam quomodo vitæ participes sumus, qui adhuc corpore hoc mortali circumdamur? *Quorum vita abscondita est una cum Christo in Deo? Cum enim Christus apparuerit vita nostra, tunc & nos cum ipso apparebimus in gloria.* Homo ergo nullus qui venisset, testificari poterat de vita etiamnum cum Christo abscondita in Deo. Sed neque venit ad testificandum, ut testificaretur de Sermone: Sermonem considerantibus nobis in principio apud Deum, & Deum Sermonem: super terram enim Sermo factus est caro. Et fuisset testimonium (quamvis quibusdam videretur esse de Sermone) proprie dicēdum de Sermone, qui factus est caro, non autem de Sermone Dei, quare non venit, ut testificaretur de Sermone. Quomodo fieri vero poterat testimonium de sapientia pure, lucideque verum non dispicientibus, etiam si existimarent se agnoscere, sed cernentibus per speculum, & in ænigmate? Proinde probabile est futurum, ut ante secundum, & diviniorem Christi adventum veniat Ioannes, aut Helias ad testificandum de vita, paulo antequam Christus manifestandus sit vita nostra; ac tum de Sermone testificaturi sint, ostensurique testimonium de sapientia. Indagatione autem eget, an in unaquaque consideratione de Christo testificatio Ioannis sit veluti præcursor. Hæc quidem in illud: *Hic venit ad testificandum; ut testificaretur de luce.* Deinceps vero considerandū est, qui commentari debeamus in illud: *Vt omnes crederent per illum.*

Col. 3. 3, 4.

ΕΚ ΤΟΥ

E QVARTO TOMO

Τεταρτου τομου τῆς εἰς * τὸν χν ἰωάννου·

In Euangelium secundum Iohannem.

Μετὰ τρία φύλλα τῆς ἀρχῆς·

Tribus à principio foliis.

Interprete IOHANNE TARINO.

Ο Διαιρῶν πρὸς ἑαυτὸν φωνὴν, καὶ σημαινόμενα, καθ' ὧν κεῖται τὰ σημαινόμενα, καὶ πρόσκαιρα ὡς τῆς * φωνῶν ἐλλειπισμῶν. ἐπεὶ ἐρευνῶν * εὑρίσκει τὰ πράγματα καθ' ὧν κεῖται αἱ φωναὶ, ὑγιῆ. καὶ μάλιστα ἐπεὶ ἐμολογοῦσιν οἱ ἅγιοι αἱρεῖσθαι τὸν λόγον αὐτῶν καὶ τὸ κήρυγμα, οὐκ ἐν πειθοῖ σο-

Qvi dividit apud se vocem & significata, & res pro quibus notiones ponuntur, non impinget ad solœcismum vocis, cum perscrutatus, res quibus significandis voces adhibentur, sanas & integras invenerit: maxime vero cum profiteantur viri sancti sermonem suum & præconium, non in persuasione sa-